

İKİV BİLGİ NOTU

2024 SERA GAZI EMİSYONLARININ FİYATLANDIRILMASI RAPORU

Aygen Torun, İKV Uzman Yardımcısı

OECD tarafından hazırlanan 2024 Sera Gazı Emisyonlarının Fiyatlandırılması Raporu 14 Kasım tarihinde yayımlandı.¹ Sera gazı emisyonlarının fiyatlandırılması, sera gazı emisyonlarının dışsal maliyetlerini (emisyonların sıcak hava dalgalarına sebep olması gibi kamuya yarattığı maliyetler) emisyon salımı yapan aktörlere faturalandırmak için ortaya koyulmuş bir mekanizma.² OECD raporunda ise karbon fiyatlandırılması, vergilendirme ve enerji tüketimi sübvansiyonları gibi uygulamalar inceleniyor ve bu uygulamaların kendisinin ve etkilerinin 2021 ile 2023 yılları arasında nasıl evrimleştiğini ortaya koyuyor. 79 ülkeyi inceleyerek küresel sera gazı emisyonlarının %82'inini kapsamına alan rapor, emisyon ticaret sistemleri, karbon vergileri, akaryakıt ve elektrik tüketim vergileri ve emisyon veya enerji fiyatlarını düşüren sübvansiyonları değerlendiriyor.

Araştırmalardan elde edilen bulgulara göre 2021 yılından itibaren karbon fiyatlandırma ve enerji vergilerinde bir durgunluk yaşanıyor. Bazı ülkeler yeni karbon fiyatlandırma mekanizmaları ortaya koymuş, bazıları da emisyon limitlerini daha katı hâle getirmiş veya geliştirmiş olsa da ilerleme gözlemlenmiyor. Bunun sebepleri ise hâlihazırda emisyonların kayda değer bir kısmının büyük ekonomilerin kapsamına girmesi ve 2022'de derinleşen enerji krizinin etkilerinin hâlâ hissedilmesi. Enerji krizi, ülkeleri destekleri artırmaya itti ve karbon fiyatlandırmada ilerlemenin durmasına sebep oldu. Fakat tablo tamamen karamsar değil. Emisyon ticaret sistemleri ve karbon vergilendirme uygulamaları sayesinde az da olsa ilerlemeler gözlemlendi. Bununla birlikte ülkeler yeni karbon fiyatlandırma araçları ortaya koymaya ve var olanların kapsamını genişletmeye devam ediyor. Özellikle Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması gibi uluslararası düzeyde işleyen araçların etkisini artırması, karbon fiyatlandırılmasını uluslararası bir boyuta taşıdı.

Raporun çıktıları şu şekilde sıralanıyor:

- 2023 yılında 2021'e kıyasla karbon ve akaryakıt vergilerinin kapsadığı emisyonların oranı değişmedi. 79 ülkedeki küresel sera gazı emisyonlarının %42'si herhangi bir tür karbon fiyatlandırmasına (emisyon ticaret sistemleri, akaryakıt vergileri, vb.) tabi. Doğrudan karbon vergisi veya emisyon ticaret sistemi ile fiyatlandırılan emisyonların oranı ise %27. Emisyonların %23'ü akaryakıt vergilerinden etkileniyor.

¹ OECD, "Pricing Greenhouse Gas Emissions 2024: Gearing Up to Bring Emissions Down", *OECD Series on Carbon Pricing and Energy Taxation*, 2024, https://www.oecd.org/en/publications/pricing-greenhouse-gas-emissions-2024_b44c74e6-en.html.

² World Bank Group, "What is Carbon Pricing?", t.y., <https://carbonpricingdashboard.worldbank.org/what-carbon-pricing>.

- Karbon fiyatlandırmasında karşılaşılan oranlar ortaya karmaşık bir tablo koyuyor. Ortalamaya bakıldığında karbon fiyatları 2021'den 2023'e düşüş gösterdi. Fakat açık karbon maliyetleri (emisyon ticaret sisteminin yarattığı karbon piyasasında veya karbon vergilerinden ortaya çıkan karbon fiyatı) yükseldi. Üstü kapalı karbon maliyetleri (akaryakıt ve dizel vergileri gibi doğrudan olmayan fiyatlandırma yöntemlerinden ortaya çıkan karbon maliyetleri) az da olsa düştü. Fosil yakıt sübvansiyonları ise arttı.
- Ülkelerin 2022'de artan enerji krizine nasıl yanıt verdikleri belirleyici oldu. Hükümetler fosil yakıt sübvansiyonlarını artırırken karbon fiyatları düştü. Kara yolu taşımacılığı, %24'lük ciddi bir oranda düşüş yaşamasına rağmen en yüksek karbon fiyatının gözlemlendiği sektör oldu.
- Karbon fiyatlandırma araçlarının önümüzdeki beş yılda artış göstermesi bekleniyor. Emisyon ticaret sistemlerinin yaygınlaşması ve çeşitlenmesinin yanı sıra yeni sistemlerin geliştirilmesi sera gazı emisyonu fiyatlandırmasına tabi olan küresel emisyonları %7 oranında artırabilir.
- 2023'te enerji kullanımının yarısından fazlası vergilendirilmedi. Yüksek ve düşük gelir düzeyine sahip ülkelerin cigajul başına uyguladıkları enerji vergileri arasında ciddi farklar görülüyor. Sektörler arasındaki vergi oranlarının farklı olması, farklı tüketici gruplarına farklı oranda vergi uygulanması ve ülkeler arasındaki vergilendirme farklılıkları bu farkın başlıca sebepleri olarak öne çıkıyor.
- 2023'te akaryakıt vergileri bir ülkenin toplam enerji vergilerinin %74'ünü oluşturdu.
- Fosil yakıtlar düşük karbonlu enerji kaynaklarından daha fazla vergilendiriliyor. Benzin ve dizel gibi kara yolu ulaşım yakıtları en yüksek enerji vergilerine tabi. 2021'den itibaren gözlemlenen en büyük değişiklik ise kömürün doğal gazdan daha fazla vergilendirilmeye başlaması. Bu da doğal gazın daha fazla sübvansiyona tabi olmasından kaynaklanıyor. Düşük karbonlu enerji kaynakları en düşük oranlarda vergilendiriliyor ve sübvansiyonlar uygulanıyor.
- 2022 enerji krizi nedeniyle yükselen yakıt ve enerji fiyatları birçok hükümetin mali destek paketleri ortaya koymasına sebep oldu. Bunun sonucunda ise karbon fiyatları 2021'den itibaren düştü.
- Hükümetler tarafından enerji krizinde enerji fiyatlarını düşürebilmek amacıyla hedeflenmemiş fiyat baskılayıcı politikalar ortaya kondu. Bu önlemler düşük veya yüksek gelirli hane fark etmeksizin tüm hanelere uygulandı ve enerji kullanımı ve talebinin düşmesinde teşvik edici olmanın önüne geçti.
- Elektrikli araçlara geçişin hızlanmasıyla petrol kullanımı ve bundan elde edilen gelir düştü. Düşüşün artmaya devam etmesi bekleniyor. Bundan dolayı hükümetlerin geleneksel enerji vergilerinden uzaklaşıp kara yolu ulaşımını vergilendirmede farklı yollar izleyeceği öngörülüyor.